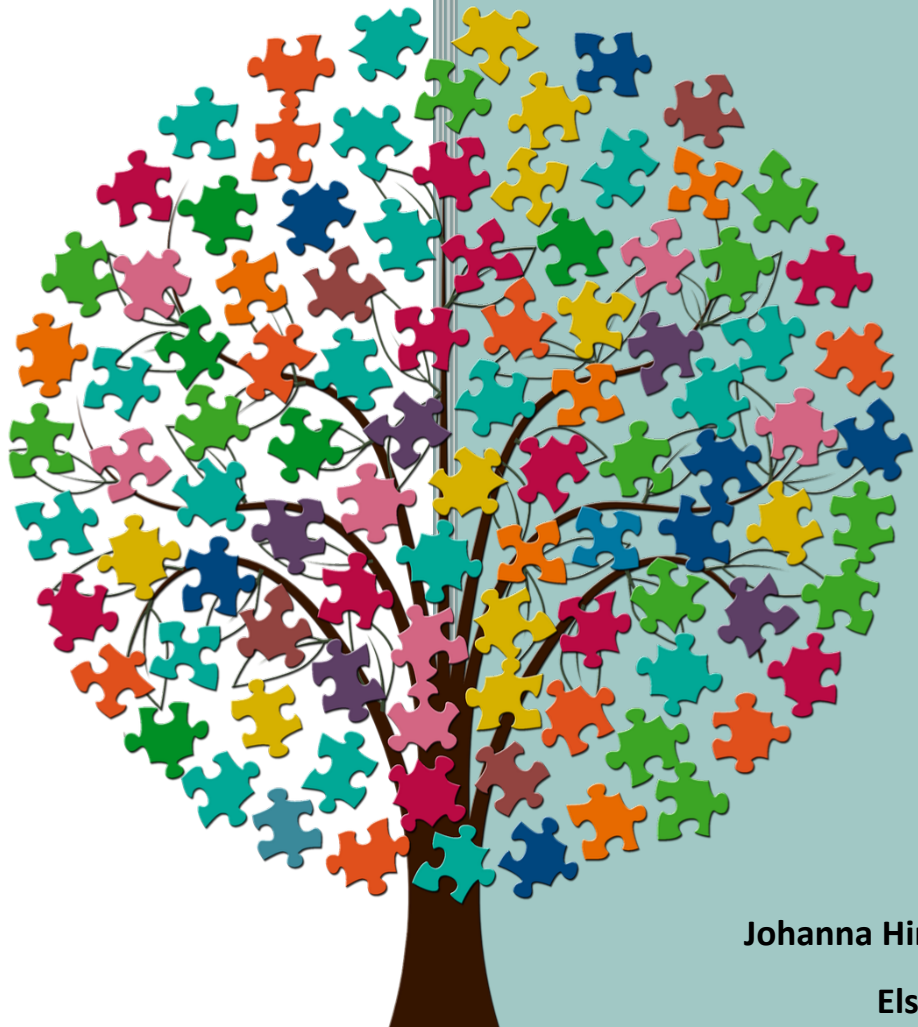

XAMK
OPPIMATERIAALIT

1

Rakenteellisen sosiaalityön ideakirja

Johanna Hirvonen

Elsa Husu

Keijo Piirainen

Henna Raikaslehto

Hanna Tervo

Iiro Väisälä

Sisällysluettelo

1 Johdanto.....	5
Case Maija.....	5
2 Rakenteellisen työn tavoitteet	6
Video ”Sosiaalityöntekijän haastattelu rakenteellisesta sosiaalityöstä”	6
Rakenteellisen sosiaalityön tieto	6
Pohdittavaksi	6
Sosiaalialan ammattilaisten asiantuntemuksen hyödyntäminen	7
Pohdittavaksi	7
Case Maija.....	7
3 Keinoja tiedon keräämiseen.....	8
Video ”Rakenteellinen sosiaalityö ja osallisuus”	8
Asiakastyö	8
Asiakastyön roolit	8
Laki sanoo	9
Pohdittavaksi	9
Case Maija.....	9
Yhteisösosiaalityö	10
Ulottuvuudet	10
Yhteisösosiaalityön piirteitä.....	11
Pohdittavaksi	11
Case Maija.....	11
Asiakasraadit	12
Toteutus.....	12
Pohdittavaksi	13
Kokemusasiantuntijat	13
Pohdittavaksi	13
Case Maija.....	14

Sosiaalinen raportointi.....	14
Video ”Rakenteellisen sosiaalityön tieto ja vaikuttaminen”	14
Pohdittavaksi	14
Case Maija.....	15
Vaikutusten arviointi.....	15
Vaikutusten arviointi käytännössä.....	16
Välineet.....	16
Video ”Vaikutuksen arvioinnin keskeisyys”	16
Pohdittavaksi	17
Case Maija.....	17
Sosiaalisten vaikutusten arviointi	17
Laki sanoo	18
Case Imatra	19
Pohdittavaksi	19
Case Maija.....	20
Taloudellinen arviointi	20
Taloudellisen arvioinnin keskeiset kysymykset.....	20
Pohdittavaksi	21
4 Tiedon karttuminen	22
Sosiaalityössä karttuva tieto	22
Tiedonmuodostuksen piirteitä.....	22
Tiedon karttuminen	22
Pohdittavaksi	23
Yhteistyö ja yhteiskunnallinen keskustelu	23
Osallistuminen yhteiskunnalliseen keskusteluun	23
Salassapito	24
Pohdittavaksi	24
Tutkimukset ja arviointi	25
Tutkimusten seuraaminen	25

Suunnitelmallisuus ja rajaaminen	25
Pohdittavaksi	26
Case Maija.....	26
5 Tiedon välittäminen sidosryhmille	27
Viestinnän haasteita	27
Aika ja jaksaminen	27
Roolit ja rakenteet	27
Rohkeus	28
Ydinviestin ideointi.....	28
Vinkkejä päättäjille viestimiseen.....	29
Case Maija.....	29
6 Tietoon perustuva päätöksenteko	30
Video ”Tiedolla vaikuttaminen ja johtaminen”	30
Pohdittavaksi.....	30
Case Maija.....	31
7 Toimeenpano	32
Pohdittavaksi.....	32
Case Maija.....	33
Lopuksi	34
Case Maija.....	34
Lähteet	35
Tekijät.....	36

1 Johdanto

Tämä ideakirja keskittyy rakenteellisessa sosiaalityössä kertyvään tietoon. Tarkastelussa on tiedon hyödyntämisen koko prosessi, joka alkaa tehtävän tavoitteiden määrittelystä ja päättyy toimeenpanoon.

Ideakirjan sisällöt pohjautuvat vuoden 2015 sosiaalihuoltolakiin, joka määrittelee rakenteellista sosiaalityötä Suomessa. Rakenteellisen sosiaalityön tavoitteena on muuttaa yhteiskuntaa paremmaksi asiakastyössä kertyvän tiedon avulla.

Ideakirjaa voi esimerkiksi käyttää oman työn tukena, opetusmateriaalina tai ajatusten herättelijänä rakenteellisen sosiaalityön osaamisen vahvistamiseksi. Ideakirjassa käsitellyjä asioita havainnollistetaan ”Maijan” esimerkkitarinan avulla.

Case Maija

Maija on 38-vuotias nainen, joka on jäänyt työttömäksi ja joka ei masennuksen vuoksi pääse kotoaan liikkeelle. Hänellä on myös terveysongelmia mutta ei niin suuria, että pääsisi työkyvyttömyyseläkkeelle. Kuntoutuminen työelämäänsä on haastavaa masennuksen takia.

Maijan ystävä teki huoli-ilmoituksen, koska Maija on eristäytynyt eikä suostu poistumaan kotoaan. Maija on tavannut sosiaalityöntekijän, joka on aloittanut palvelutarpeen arvioinnin.

2 Rakenteellisen työn tavoitteet

Video ”Sosiaalityöntekijän haastattelu rakenteellisesta sosiaalityöstä”

<https://youtu.be/VZY7rG1cEyA>

Rakenteellisen sosiaalityön tieto

Hyvinvointia ja sosiaalisia ongelmia koskeva tieto on tärkeää rakenteellisessa sosiaalityössä. Sosiaalihuoltolain (30.12.2014/1301) mukaan rakenteelliseen sosiaalityöhön kuuluu sosiaalihuollon asiakastyöhön perustuvan tiedon tuottaminen asiakkaiden tarpeista, niiden yhteiskunnallisista yhteyksistä sekä tarpeisiin vastaavien sosiaalipalvelujen ja muun sosiaalihuollon vaikutuksista.

Tiedolla voidaan vaikuttaa, ja tiedon pohjalta voidaan kehittää palveluita ja tehdä niitä koskevia päätöksiä.

Entä miten tieto asiakkaiden tarpeista, tarpeisiin vastaavista sosiaalipalveluista ja palveluiden vaikutuksista saadaan välitettyä päätöksentekijöille?

Pohdittavaksi

Onko sinulla sellaista tietoa sosiaalityön asiakkaiden tarpeista, sosiaalipalveluista ja sosiaalityön vaikutuksista, joka olisi merkityksellistä esimerkiksi päätöksenteossa?

Onko tieto sellaista, että voit vaikuttaa sillä yhteiskunnallisessa keskustelussa?

Kenen mielestäsi tulisi pitää yllä yhteiskunnallista keskustelua?

Sosiaalialan ammattilaisten asiantuntemuksen hyödyntäminen

Rakenteellisen sosiaalityön tulee sosiaalihuoltolain (30.12.2014/1301) mukaan huolehtia sosiaalista hyvinvointia ja sosiaalisia ongelmia koskevan tiedon välittämisestä ja sosiaalihuollon asiantuntemuksen hyödyntämisestä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä hyödynnetään asukkaiden elinoloja, hyvinvointia, terveyttä sekä niihin vaikuttavia tekijöitä koskevaa alueellista ja väestöryhmittäistä tietoa.

Pohdittavaksi

Kuullaanko omalla alueellasi sosiaalialan asiantuntijoita kaavoituksessa?

Pääsevätkö sosiaalialan asiantuntijat mukaan strategiseen suunnitteluun omalla alueellasi?

Onko omalla alueellasi sosiaaliala edustettuna HYTE-työryhmässä?

Mikä on sosiaalialan rooli hyvinvointikertomuksen laatimisessa?

Case Maija

Sosiaalityöntekijä havaitsee, että Maija hyötyisi palveluista, joita ei ole saatavilla. Maijan olisi hyvä mennä matalan kynnyksen kohtaamispaikkaan kahvittelemaan ja vaihtamaan ajatuksia. Hän voisi hyötyä myös ystäväpalvelusta tai vertaistukiryhmästä.

3 Keinoja tiedon keräämiseen

Video ”Rakenteellinen sosiaalityö ja osallisuus”

<https://youtu.be/iNyrZp7KRys>

Asiakastyö

Asiakastyössä tapahtuva informaation karttuminen, tavoitteenasettelu ja tavoitteiden saavuttamisen arviointi ovat keskeisiä osia työtä.

Uudistuvissa sosiaali- ja terveyspalvelujen rakenteissa vaaditaan monialaista asiantuntemusta palveluja järjestettäessä ja sovitettaessa niitä yhteen hyvinvoinnin edistämiseksi.

Käytettäessä eri palveluntuottajille asiakkaasta kertynyttä informaatiota tarvitaan yhteistyötä jo suunnitteluvaiheessa mutta myös arviointitiedon tuottamisessa.

Asiakastyön roolit

Asiakastyössä sosiaalityöntekijältä vaaditaan monenlaista vuorovaikutusosaamista sekä taitoa erilaisuuden ja vaativien tilanteiden kohtaamiseen eettisesti kestävällä ja ratkaisukeskeisellä tavalla. Asiakkaan tilanteen kokonaisvaltainen arviointi, psykososiaalinen tukeminen sekä tarpeenmukaisten interventioiden ja palvelujen tarjoaminen korostuvat työmenetelmäosaamisessa samoin kuin arviointi sekä yhteiskunnallinen vaikuttamistyö.

Sosionomeilla asiakastyössä painotetaan vuorovaikutusosaamisen lisäksi taitoja, joita tarvitaan palvelutarpeen arvioinnissa, tilanteeseen soveltuvien työmenetelmien valitsemisessa, moniammatillisessa yhteistyössä ja muutostyön prosessissa. Myös asiakastyön arvioinnin ja dokumentoinnin taidot ovat keskeisiä osa-alueita. (Hirvonen ym. 2021.)

Laki sanoo

Sosiaalityö on asiakas- ja asiantuntijatyötä. Sosiaalityöntekijä vastaa sosiaalityön ammatillisesta johtamisesta. Sosiaalityössä rakennetaan yksilön, perheen tai yhteisön tarpeita vastaava sosiaalisen tuen ja palvelujen kokonaisuus. Asiakasta ohjataan ja kokonaisuus sovitetaan yhteen eri toimijoiden tarjoaman tuen kanssa. Sosiaalityöntekijä vastaa kokonaisuuden toteutumisesta, vaikutusten seurannasta ja arvioinnista.

Sosiaalityö on luonteeltaan muutosta tukevaa työtä. Tavoitteena on lieventää elämäntilanteen vaikeuksia, vahvistaa yksilöiden ja perheiden omia toimintaedellytyksiä ja osallisuutta sekä edistää yhteisöjen sosiaalista eheyttä.

Sosiaaliohjauksen tavoitteena on yksilöiden ja perheiden hyvinvoinnin ja osallisuuden edistäminen vahvistamalla elämänhallintaa ja toimintakykyä. Sosiaaliohjaus on yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen neuvontaa, ohjausta ja tukea palvelujen käytössä. Siihen kuuluu yhteistyö eri tukimuotojen yhteensovittamisessa.

(Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 26.6.2015/817; sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301.)

Pohdittavaksi

Miksi asiakastyössä kertynyt tieto on mielestäsi tärkeää?

Kenen toivoisit kiinnostuvan siitä?

Case Maija

Asiakastyössä kertyy paljon tärkeää rakenteellista tietoa esimerkiksi palveluaukoista sekä palveluiden ja muun tuen yhteensovittamisesta. Maijan tapauksessa huomattiin, ettei hänen tarpeisiinsa vastaavaa palvelua ja tukea ole saatavilla.

Yhteisösosiaalityö

Sosiaalityön roolit modernissa yhteisöllisessä työssä voi luokitella kolmen sisällöllisen ulottuvuuden mukaan:

- Yhteisösuunnittelu
- yhteisökehittäminen ja
- yhteisöjen organisoiminen.

Ulottuvuudet

Yhteisösuunnittelu tarkastelee tarpeita, joita yhteisössä on, ja tunnistaa tavoitteiden täyttymisessä olevia vajeita. Malli ei ole konflikteja synnyttävä.

Yhteisökehittämisessä käytetään yritteliäisyyteen kannustavia keinoja yhteisön taloudellisen perustan vahvistamiseksi. Tähän voi kuulua myös työskentelyä sosiaalipalvelujen kehittämiseksi ja koulutuspalveluja. Malli ei ole konflikteja synnyttävä.

Yhteisöjen organisoiminen liittyy yhteisöjen jäsenet joukkovoimaksi vallan lisäämiseksi, sarron vastustamiseksi ja epäoikeudenmukaisuuksien voittamiseksi. Malli on todennäköisesti konflikteja synnyttävä.

Historiallisesti kehitys on kulkenut edellä mainittuun moderniin malliin settlementiliikkeen ja Charity Organization Societyn juurilta.

Yhteisösosiaalityön piirteitä

- vahvistaa yhteenkuuluvuutta, yhteiskunnan kiinteyttä ja vakautta
- luo mahdollisuuksia osallistua
- tapahtuu käytettävissä olevien voimavarojen ja sääntöjen rajoissa
- ylläpitää ja tuottaa aineettomia voimavaroja, kuten yhteenkuuluvuuden tunnetta, yhteisen hyvän tekemistä ja siihen liittyvää ilmapiiriä
- vähentää yhteiskunnallisia jännitteitä
- voi olla luonteeltaan sekä korjaavaa että ennalta ehkäisevää
- on luonteeltaan valtaistavaa ja vahvistavaa
- ei ole perusluonteeltaan kriisiapua
- hyödyntää käytännön kokeiluja, esimerkiksi hanketoimintaa
- kartuttaa informaatiota yhteiskunnallisen suunnittelun ja päätöksenteon tarpeisiin

Pohdittavaksi

Onko sinulla kokemuksia yhteisösosiaalityöstä?

Minkälaisia tarpeita näet omalla alueellasi yhteisösosiaalityölle?

Millaiseksi arvioit omalla alueellasi kaupunginosien ja haja-asutusalueen tilan?

Case Maija

Sosiaalityöntekijän arvion mukaan Maija hyötyisi matalan kynnyksen kohtaamispaikan toimintaan osallistumisesta. Matalan kynnyksen kohtaamispaikassa Maija saisi ohjausta ja neuvontaa sosiaali- ja terveysalan työntekijöiltä sekä voisi keskustella vapaaehtoisten ja muiden alueen asukkaiden kanssa. Se auttaisi sosiaalisten suhteiden ylläpitämisessä ja hyvinvoinnin edistämässä sekä rytmittäisi arkea. Maija pääsisi näin tasavertaiseksi osaksi yhteisöä.

Asiakasraadit

Asiakasraadin tarkoituksena on osallistaa asiakkaita, kuulla heitä sekä ottaa heidän näkemyksensä huomioon niin toiminnan suunnittelussa kuin päätöksenteon tukena.

Asiakasraati toimii aktiivisena kehittämiskumppanina. Se tulisi saada osaksi rakenteita, ja sen olisi hyvä toimia erilaisten työryhmien rinnalla.

Asiakasraadın vetäjien tehtävänä on johdatella keskustelua ennalta suunniteltujen teemojen mukaisesti. Keskustelun dokumentointi on tärkeää.

Asiakasraadın avulla voi lisätä asiakastyytyväisyyttä ja kehittää palveluita asiakaslähtöisesti. Sen avulla saatua tietoa voi hyödyntää esimerkiksi kehittämistyössä ja johtamisen tukena. Sitä voi käyttää myös toiminnan tai palvelun laadun mittaamisessa ja seurannassa. (Innokylä 2022.)

Toteutus

Esimerkki asiakasraadın toteuttamisesta:

- raadın tarkoituksen ja tehtävien pohdinta
- jäsenten hankkiminen
- kartoitus asiakasraadın näkemyksistä nykytilanteesta
- yhteisten tavoitteiden asettaminen
- asiakasraadın kehittämisehdotusten muotoilu
- tuloksista ja kehittämisehdotuksista tiedottaminen

(Innokylä 2022).

Pohdittavaksi

Minkälaisia toimivia asiakasraateja on tiedossasi?

Lisäävätkö ne todella osallisuutta?

Mitä tapahtuu asiakasraadeissa tuotetulle tiedolle ja kehittämis ehdotuksille?

Viedäänkö asiakasraadissa pohdittuja asioita päättäjille asti?

Kokemusasiantuntijat

Kokemusasiantuntijoita koulutetaan monissa eri organisaatioissa. Koulutusten kesto ja sisältö vaihtelevat suuresti.

Kokemusasiantuntijoita voi hyödyntää monin eri tavoin, esimerkiksi työparina työntekijälle, vertaistukiryhmän vetäjänä tai yhteyden rakentajana asiakkaan ja ammattilaisen välille. Kokemusasiantuntijoita voi myös kutsua erilaisiin työryhmiin tai kokouksiin kertomaan asiakasnäkökulmaa.

Pohdittavaksi

Missä voisit hyödyntää kokemusasiantuntijan kokemustietoa?

Miksi kokemusasiantuntijat tulisi saada mukaan palveluiden kehittämiseen?

Mitä lisäarvoa kokemusasiantuntijan hyödyntäminen voi tuoda tiedon tuotantoon ja kehittämiseen?

Ovatko organisaatiossasi kokemusasiantuntijoiden hyödyntämisen käytännöt selvät, esimerkiksi palkkiot?

Case Maija

Paikkakunnalla ei ole ystäväpalvelua, mutta sosiaalityöntekijä saa järjestettyä Maijalle tukihenkilön, joka on käynyt kokemusasiantuntijakoulutuksen. Hänen kanssaan Maija voi käydä kävelyllä ja keskustella hänelle vaikeista asioista. Kokemusasiantuntija pystyy antamaan Maijalle kokemuseräistä ohjausta ja neuvontaa.

Sosiaalinen raportointi

Sosiaalisen raportoinnin tietoa sosiaalisista ongelmista ja ilmiöistä tarvitaan sekä palvelujen suunnittelussa ja kehittämisessä että kuntien ja hyvinvointialueiden asukkaiden hyvinvointia koskevassa päätöksenteossa. Sillä voidaan myös saada tietoa heikoimmassa asemassa olevien elämäntilanteista ja niihin vaikuttavista rakenteista.

Sosiaalisella raportoinnilla voidaan saada sosiaalityön ja koko sosiaalialan tieto ja ääni paremmin kuuluviin paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti. Raportoinnin avulla vahvistetaan asiakaskunnan osallisuutta.

Video ”Rakenteellisen sosiaalityön tieto ja vaikuttaminen”

<https://youtu.be/rzSng457x84>

Pohdittavaksi

Miten organisaatiossasi toteutetaan sosiaalista raportointia?

Tutustu oman alueesi sosiaalisen raportoinnin vuosikoosteeseen. Huomaatko oman työsi näkökulmasta tunnistettavia epäkohtia?

Onko sinulla niihin ratkaisuehdotuksia?

Mitä muita asiakkaiden tai alueen asukkaiden elinolosuhteisiin vaikuttavia epäkohtia olet huomannut?

Case Maija

Sosiaalityöntekijä tekee sosiaalisen raportin matalan kynnyksen kohtaamispaikan puuttumisesta, koska hän on huomannut, että se hyödyttäisi Maijan lisäksi myös muita asiakkaita.

Vaikutusten arviointi

Palveluiden läpinäkyvyys on kaikkien etu:

- Se tukee asiakkaan oikeuksia ja valintoja.
- Julkisen toimijan asettamien tavoitteiden saavuttaminen helpottuu.
- Toteutuvatko palveluntuottajan tavoitteet ja asiakkaiden kohtelu niin, että toiminnalla on jatkuvuutta?
- Miten toteutuvat muiden sidosryhmien intressit? Esimerkiksi saadaanko verorahoilla tuotetuille palveluille vastinetta tai lisääntykö turvallisuuden tunne asuinalueella?
- Vaikutustietoa voidaan käyttää päätöksenteon pohjana yhteiskunnallisia ratkaisuja tehtäessä ja palveluja kehitettäessä.
- Käytäntöjen voidaan osoittaa olevan sellaisia, että palvelulle asetetut asiakkaita koskevat tavoitteet saavutetaan.
- Vaikutusten arviointi on tukena niin johtamisen ja palvelujen kuin työkäytäntöjen ja -menetelmien kehittämisessä.

Vaikutusten arviointi käytännössä

Kun olet keskustellut asiakkaan kanssa ja olette sopineet yhdessä tavoitteet sekä toteuttamisen askelmerkit, jatka seuraaviin vaiheisiin:

1. Määrittele asiakkaan kanssa keskeiset tavoitteet.
2. Rajaa seurattava muutos.
3. Valitse muutosmittari, jolla todennat tavoitteen saavuttamisen.
4. Määrittele seuranta-aika.
5. Toteuta mittaukset ja dokumentoi mittaustieto.
6. Vakiinnuta mittaaminen ja kehitä toimintaa tiedon pohjalta.

Sosiaalialan ammattilainen on vastuussa prosessista, mutta asiakkaan osallisuuteen tulee kiinnittää huomiota eri vaiheissa.

Välineet

Asiakastyön alkutilanne tavoitteenasetteluineen on määriteltävä, keinot tavoitteeseen pääsemiseksi nimettävä ja lopputilanne tavoitteen saavuttamisen osalta kuvattava.

On tarpeen ottaa käyttöön ja kehittää tapauskohtaisia mittareita, esimerkiksi 3xD10, GAS, Aikuisväestön hyvinvointimittari ja Kykyviisari.

Jotta asiakastyön pohjalta syntynyttä vaikutustietoa voidaan esittää muille, on dokumentointijärjestelmän ja rekistereiden oltava tarkoitukseen sopivat ja toimivat.

Video ”Vaikutuksen arvioinnin keskeisyys”

<https://youtu.be/2JUmt5SEgnQ>

Pohdittavaksi

Onko sinulla käytössäsi asiakastyön tukena mittareita?

Onko sinulla käytössäsi vaikutuksia osoittavia mittareita?

Ovatko organisaation rekisterikäytännöt vaikutustiedon tallentamiseksi mielestäsi kunnossa?

Case Maija

Maijan asiakassuunnitelmaan on yhdessä sosiaalityöntekijän kanssa kirjattu henkilökohtaiset tavoitteet, joiden saavuttamista edistetään palveluilla ja tuella. Tavoitteiden saavuttamista arvioidaan säännöllisesti. Tavoitteiden on oltava realistisia ja saavutettavissa olevia. Ne on pilkottu pieniin askeliin, jotta Maijan motivaatio säilyy.

Keskeinen tavoite liittyy mielialan kohenemiseen. Otetaan käyttöön mielialaa mittaava olemassa oleva mittari, jota käytetään lähtötilanteessa sekä seurantajaksolla.

Sosiaalisten vaikutusten arviointi

Monessa laissa edellytetään päätösten vaikutusten ennakoarviointia (EVA). Päätösten vaikutusten ennakoarviointia tulee katsoa yli sektorirajojen.

Sosiaalisten vaikutusten arvioinnilla (SVA) voidaan selvittää hankkeiden, toimintojen ja päätösten vaikutuksia ihmisten hyvinvointiin, viihtyvyyteen ja elinoloihin.

Sitä käytetään yleensä osana kaavoitusta tai laajoja hankkeita, joissa lain mukaan edellytetään ympäristövaikutusten arvioinnin laatimista. Tyypillisesti sosiaalisten vaikutusten arviointia käytetään yhdyskuntasuunnittelussa ja kaavoituksessa. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2022.)

Laki sanoo

Esimerkiksi laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä velvoittaa kunnan sekä hyvinvointialueen ottamaan huomioon päätöksenteossa päätösten arvioidut vaikutukset ihmisten terveyteen ja hyvinvointiin väestöryhmittäin.

Myös terveydenhuoltolaki velvoittaa tekemään ennakkoarvion päätösten vaikutuksista ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen.

Tasa-arvolaisissa veloitetaan ennalta arvioimaan päätösten sukupuolivaikutuksia, ja YK:n lapsen oikeuksien sopimus edellyttää, että lapsen etu harkitaan päätöksissä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022.)

Case Imatra

Hyvinvointivaikutusten ennakoarviointi kaavoituksessa, esimerkki kaupunkilaisten osallistumisesta

Imatran kaupunginhallitus hyväksyi joulukuussa 2020 Saimaan Hosseinlahden ja Lempukan asemakaavoituksen vuoden 2021 kaavoitusohjelmaan. Suunnitelmassa hahmoteltiin, että Saimaan rantaan tulisi 12–14 omarantaista tonttia ja 25–30 omakotitonttia järvinäköaloin rannan tuntumaan.

Kaupunkilaisille annettiin mahdollisuus vaikuttaa kaavoitukseen. Kaavatyon eri vaiheissa järjestettiin asukastilaisuuksia, joissa avattiin kaavaratkaisua ja kuultiin kaupunkilaisia. Kaupunkilaisille annettiin mahdollisuus antaa palautetta kyselyn muodossa kaavan luonnos- ja ehdotusvaiheissa.

Myös Saimaan rannan kaavoitus tuli ratkaistavaksi yleiskaavan laatimisen yhteydessä. Ranta-alue on laajalti kaupunkilaisten virkistyskäytössä ulkoilureitteineen ja uimarantoineen. Kaupunkilaisille heräsi suuri huoli ulkoilureittien häviämisestä ja niiden hyvinvointivaikutusten vähenemisestä. Keskustelutilaisuuksissa käytiin paljon keskustelua luontoarvoista. Rantakaavasta järjestettyyn kyselyyn saatiin palautevyöry.

Kaupunki kuuli asukkaitaan ja piti heitä arvokkaampina kuin mahdollisia tulevia asukkaita. Keskustelu ja yleiskaavan laatiminen jatkuvat, ja kaupunki joutuu tulevaisuudessakin sovittamaan yhteen nykyisten asukkaiden toiveita ja kehittämistavoitteita. Kaupunkilaisten mielipiteen kuuleminen antoi esimerkin toimintatavasta, jossa asukkaiden mielipiteitä ei ohiteta.

Pohdittavaksi

Miten sosiaalialan asiantuntemusta voisi hyödyntää sosiaalisten vaikutusten arvioinnissa?

Perehdy siihen, miten kunnan tai hyvinvointialueen päätöksenteossa on kirjoitettu auki päätösten vaikutusten ennakoarviointia.

Case Maija

Ennen päätöstä kohtaamispaikan perustamisesta toteutetaan ennakkovaikutusten arviointi. Osana arviointia sosiaalityöntekijä välittää kunnan viranhaltijoille tietoa siitä, millä tavalla matalan kynnyksen kohtaamispaikka voisi edistää kuntalaisten hyvinvointia. Maija ja monet muut asiakkaat hyötyisivät kohtaamispaikan tuomista mahdollisuuksista. Kohtaamispaikan avulla saadaan siirrettyä painopistettä korjaavasta työstä ennaltaehkäisevään työhön.

Taloudellinen arviointi

Taloudelliseen arviointiin kuuluvassa kustannusvaikuttavuuden tarkastelussa ovat mukana kustannukset ja hyvinvointivaikutukset sekä vertailu vaihtoehtoiseen palveluun. Tehokkuuden parantaminen ei edellä mainitulla perusteella ole sitä, että kiinnitetään huomiota vain palvelun tai tuen ylläpitämisestä johtuviin kustannuksiin ja niiden vähentämiseen.

Huomion kiinnittäminen vain kustannuksiin onkin varsin yleinen väärinkäsitys. Tehokkuuden parantaminen voi merkitä myös sitä, että lisätään resursseja, jos hyvinvointi lisääntyy ja hyvinvointia pidetään päätöksenteossa panostamisen arvoisena.

Taloudellisen arvioinnin keskeiset kysymykset

- Onko palvelu tai toiminta vaikuttavaa? Tuottaako se tavoiteltua hyvinvointia ja kenelle?
- Paljonko resursseja tarvitaan ja mitkä ovat kustannukset?
- Onko panostus vaikutuksena saatavaan hyvinvoinnin lisäykseen järkevää?

Hyvinvointipalvelujen ja taloudellisen arvioinnin tavoitteena on, että saataisiin aikaan paras hyvinvoinnin lisäys käytetyille resursseille.

Pohdittavaksi

Millä tavalla organisaatiossasi näkyy hyvinvointituloksiin liittyvä taloudellinen arviointi vai näkyykö?

Miten toteuttaisit taloudellista arviointia palvelussa, jossa itse työskentelet?

Keitä taloudelliseen arviointiin pitäisi osallistua?

Perehdy tuottavuuden ja kustannusvaikuttavuuden käsitteisiin ja niiden eroihin.

4 Tiedon karttuminen

Sosiaalityössä karttuva tieto

Tiedonmuodostuksen piirteitä

- toimijoiden välisessä vuorovaikutuksessa muodostuva tieto
- monitieteisyys tiedon muodostuksessa
- tutkimuksen ja käytännön vuorovaikutuksessa muodostuva tieto
- tutkimusperustaisuus
- kehittämistyössä rakentuva sekä tutkimukseen ja yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen kytkeytyvä tieto

Tiedon karttuminen

Organisaatiotasolla syntyvä tieto

- asiakasprosessin eri vaiheissa syntyvä tieto
- etsivän ja jalkautuvan työn havainnot
- asiakasraadit ja muut osallistavat menetelmät

Yhteiskunnallisen tason tieto

- tutkimukset
- indikaattorit
- tilastot

Näistä muodostuu rakenteellisen sosiaalityön tieto.

Pohdittavaksi

Mitä mahdollisuuksia ja haasteita näet rakenteellisen sosiaalityön tiedon hyödyntämiselle omassa työssäsi?

Kuvittele, että on vuosi 2030 ja AVAIN-mittari on integroitu asiakastietojärjestelmään. Miten voisit hyödyntää tietoa ja käyttää sitä työssäsi?

Yhteistyö ja yhteiskunnallinen keskustelu

Sosiaalihuollon asiantuntemus tulee tuoda osaksi hyvinvointialueen muiden toimialojen ja kunnan suunnittelua. Rakenteelliseen sosiaalityöhön kuuluu yhteistyö yksityisten palveluntuottajien ja järjestöjen kanssa paikallista sosiaalityötä sekä muuta palvelu- ja tukivalikoimaa kehittämien. (Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301.)

Yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistuminen on tärkeä osa sosiaalityötä.

Osallistuminen yhteiskunnalliseen keskusteluun

Miten yhteiskunnalliseen keskusteluun voi osallistua?

- sosiaalinen media
- sosiaalityön blogit ja vierasblogit
- lehtien mielipide- ja yleisönosastokirjoitukset
- videot, vlogit ja podcastit
- uutiskirjeiden ja esitteiden julkaiseminen
- kampanjan toteutus

Salassapito

Eikö salassapito rajoita keskusteluun osallistumista?

Salassapitovelvollisuudesta ja yksityisyyden suojasta huolimatta sosiaalialan ammattilaiset voivat monella tavoin osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun. Oleellista on, että ilmiöitä, sosiaalisia ongelmia ja elinolosuhteita nostetaan esiin yleisellä tasolla.

- Rakenteellinen sosiaalityö määrittellään osaksi sosiaalityöntekijän ja -ohjaajan tehtäviä.
- Esimiehen ja työyhteisön tuki sekä kannustus yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistumiseen on tärkeää!

Toteutuvatko mielestäsi edellä mainitut sosiaalialalla?

Miten asiaa voisi edistää?

Pohdittavaksi

Sosiaalihuollon asiantuntemuksen on tärkeää olla mukana kunnissa ja alueilla tapahtuvassa suunnittelussa:

- päätösten vaikutusten ennakoarvioinnissa (EVA)
- hyvinvointikertomusprosessissa
- palveluita kehittävässä työryhmissä
- järjestöjen ja yksityisten palveluntuottajien kanssa tehtävässä yhteistyössä.

Oletko itse tai onko kollegasi mukana jossakin edellä mainittuihin liittyvässä työryhmässä?

Voisitko selvittää esimerkiksi esimieheltäsi, onko sosiaalityön asiantuntemus edustettuna ja pääsisitkö mukaan?

Tutkimukset ja arviointi

Tutkimusten seuraaminen

Selvitä itsellesi ammatillisesti keskeiset tietolähteet, jotka julkaisevat tutkimustietoa työsi aihepiiristä.

Tee kattava tiedonhaku sekä kotimaisista että vieraskielisistä tutkimuslähteistä ja -tietokannoista. Tietolähteet voivat olla

- kotimaisia ja kansainvälisiä tieteellisiä lehtiä
- tutkimustuloksia julkaisevia ammattilehtiä
- sosiaalialan lisensiaatintöitä ja väitöskirjoja
- sosiaalialan tutkimuskonferenssien verkkosivuja, jotka julkaisevat tutkimustietoa.

Suunnitelmallisuus ja rajaaminen

Tee itsellesi lyhyt suunnitelma, jossa määrittelet seuraavat kysymykset:

- Mistä rajatuista aiheista sinun on ammatillisesti tärkeää saada ajankohtaista tutkimustietoa?
- Mihin ammatillisen työskentelyn osa-alueisiin koet erityisesti tarvitsevasi tukea tutkimustiedosta?
- Miten aiot hyödyntää tutkimustietoa työssäsi?
- Mitä tutkimuslähteitä, kuten julkaisuja, seminaareja ja sivustoja, tulet säännöllisesti seuraamaan?

Pohdittavaksi

Miten voisit järjestää aikaa tutkimusten seuraamiseen työssäsi?

Mitä kanavia olet käyttänyt pysyäksesi ajan tasalla muuttuvalla sosiaalialan kentällä?

Mitkä ovat oman työsi kannalta tärkeitä tutkimuslähteitä?

Case Maija

Sosiaalityöntekijälle on karttunut asiakasprosessin eri vaiheissa tietoa. Hän on keskustellut puuttuvista palveluista, Maijan tapauksessa matalan kynnyksen kohtaamispaikasta ja ystäväpalvelusta, mielenterveyshoitajan kanssa. He ovat olleet yhtä mieltä siitä, että tieto palveluaukoista tulisi viedä eteenpäin.

5 Tiedon välittäminen sidosryhmille

Viestinnän haasteita

Aika ja jaksaminen

- Varmista esihenkilön tuki ja lupa viestintään.
- Pyydä aikaresurssi viestinnän toteuttamiseen.
- Merkitse viestintäteot kalenteriin.
- Tutustu organisaation viestintäsuunnitelmaan.
- Selvitä, onko organisaatiossa ohje sosiaalisessa mediassa viestimiseen.
- Tykkää ja jaa somessa.
- Ehdota viestinnän päävastuun kierrättämistä.
- Pyydä tukea organisaation viestinnältä.

Roolit ja rakenteet

- Käydään yhteistä keskustelua sosiaalipalveluiden tehtävästä ja resursoinnista.
- Selvitetään nykyiset roolit ja rakenteet, ja palataan niihin säännöllisesti.
- Tehdään tarvittavia muokkauksia työnkuvaan.
- Kirjataan konkreettisilla esimerkeillä, kuka tekee ja mitä.
- Tutustutaan organisaation ohjeisiin siitä, miten eri viestintäkanavissa kannattaa viestiä.
- Otetaan viestintä osaksi perehdytystä.

Rohkeus

- Harjoitelkaa viestintää yhdessä testaamalla, miettikää omaa viestiä ja pyytäkää palautetta.
- Järjestäkää oman työporukan tsemppitapaamisia.
- Luota omaan ammattitaitoosi.
- Pyydä kokemusasiantuntija tukemaan viestiä ja sen merkittävyyttä.
- Organisaation johdon tulisi olla mukana toimintakulttuurin luomisessa.

Ydinviestin ideointi

Valitse kohderyhmä:

- työkaveri tai kehittäjäkumppani
- oman yksikön, toimialueen tai organisaation henkilöstö
- hyvinvointialueen päättäjät
- alueen asukkaat.

Mistä työhösi liittyvästä asiasta haluat kertoa juuri tälle kohderyhmälle?

Millä keinoilla on mahdollista saada ydinviestisi perille valitsemallesi kohderyhmälle?

Vinkkejä päättäjille viestimiseen

- henkilökohtaiset kontaktit
- puhelinkontakti tai tapaamispyyntö
- tiivis sähköposti ja sen jälkeen syventävä, tarinallisuutta hyödyntävä tapaaminen tai neuvottelu
- yhteys lautakuntien puheenjohtajiin: ”Mitä tiedontarpeita teillä on?”
- rakenteellisen sosiaalityön työryhmän kannanotot
- säännöllinen uutiskirje
- paneelikeskustelu esimerkiksi asiakasraadin kanssa
- kutsu vierailulle palveluyksikköön
- päättäjien jalkautuminen asiakkaiden ja työntekijöiden pariin
- someviestintä yhdessä asiakkaan kanssa
- mielipidekirjoitukset ja blogit

Case Maija

Sosiaalityöntekijä kirjoittaa blogitekstin puuttuvista palveluista ja niiden merkityksestä kuntalaisten hyvinvoinnille. Seurakunnan diakoniatyöntekijä lukee tekstin ja soittaa kertoakseen heillä toimivasta ystäväpalvelusta. Seurakunnan vapaaehtoiset voisivat mahdollisesti työskennellä myös matalan kynnyksen kohtaamispaikassa. Vapaaehtoisten koulutusta ja erityisosaamista voisi hyödyntää kohtaamispaikan toiminnassa.

6 Tietoon perustuva päätöksenteko

”Yksinkertaiset, monimutkaiset ja viheliäiset ongelmat tarvitsevat erilaisia lähestymistapoja tiedonkäyttöön. Parhaiten soveltuva lähestymistapa riippuu siitä, miten selkeät ja yhtenäiset tavoitteet päätöksentekijöillä on.” (Wartiovaara 2019.)

Sosiaali- ja terveystieteiden järjestämisen muuttuessa strateginen suunnittelu ja tiedontuotanto päätöksenteon pohjaksi ovat keskeisessä asemassa. Siinä sosiaalialan työllä on tärkeä rooli. Tiedontuotantoa voidaan kytkeä esimerkiksi sosiaalisen raportoinnin kautta hyvinvointikertomukseen. Tietoon pohjautuvassa päätöksenteossa päätöksentekijöiden tulisi voida nojata päätöksissään parhaaseen ajantasaiseen tietoon sosiaalityöstä ja -palveluista. (Wartiovaara 2019.)

Video ”Tiedolla vaikuttaminen ja johtaminen”

<https://youtu.be/Z3wvYtpJ0X8>

Pohdittavaksi

Kenellä organisaatiossasi on vastuu tehdä esityksiä päätöksenteon pohjaksi?

Kenen vastuulla organisaatiossasi on koota tietoa esitysten pohjaksi?

Kenen mielestäsi pitäisi olla mukana esitysten valmistelussa?

Case Maija

Sosiaalityöntekijän havainnot kuullaan päätöksenteossa esityksen tukena. Hän perustelee kohtaamispaikan tarvetta monin tavoin, esimerkiksi palvelun tuottamalla myönteisillä vaikutuksilla kuntalaisten hyvinvointiin ja sosiaalityön asiakkaisiin. Kunnan viranhaltija on tehnyt kustannuslaskelman, jossa hyödynnetään sosiaalialan asiantuntemusta. Päätäjille perustellaan, että kohtaamispaikan ansiosta kustannusvaikuttavuus paranee pitkällä aikavälillä painopisteen siirtyessä korjaavasta työstä ennaltaehkäisevään.

7 Toimeenpano

Toimeenpanon ohjauksen tasot

Valtionohjaus

- normiohjaus
- resurssiohjaus
- informaatio-ohjaus
- ohjelmatason ohjaus

Paikallis- ja aluetaso

- johtaminen ja työn organisointi
- täydennyskoulutus
- strategiatyö
- sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestäminen ja tuottaminen
- osaamiskeskusten ja oppilaitosten kehittämistoiminta

Molemmilla tasoilla toteutuu poliittinen ohjaus.

Pohdittavaksi

Mitä mahdollisuuksia arvelet palvelujen järjestämistavan muutoksen tuovan sosiaalityön toimintatapojen uudistamiselle?

Mitä mahdollisuuksia sinulla on verkostotyöskentelyyn muutenkin kuin asiakastyössä?

Onko sinulla työyhteisön tuki rakenteellisen sosiaalityön toteuttamiselle?

Onko organisaatiossasi kokeiluja tukeva toimintakulttuuri: pelätäänkö epäonnistumisia vai kannustetaanko kokeilemaan?

Pohjautuuko työskentelysi tutkittuun tietoon ja näyttöön? Kuinka voit ohjata ja tukea omaa työtäsi?

Case Maija

Paikkakunnalle avataan matalan kynnyksen kohtaamispaikka kunnan ja seurakunnan yhteistyönä. Kohtaamispaikka toimii kuntalaisten olohuoneena ja antaa monia mahdollisuuksia toiminnalle. Kohtaamispaikkaa voi hyödyntää myös pitkäaikaistyöttömien työllistämispäikkänä.

Maija alkaa käydä kohtaamispaikassa ensin tukihenkilönsä kanssa ja myöhemmin yksin. Hän osallistuu myös ompelupiiriin ja toiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen yhteisökokouksissa.

Lopuksi

Tämän ideakirjan tavoitteena on kannustaa kehittämään rakenteellista sosiaalityötä.

Ideakirja on toteutettu pariksi SOSRAKE-osaamisverkosto-hankkeessa laaditulle Rakenteellisen sosiaalityön oppaalle. Niitä voi käyttää rinnakkain tai erikseen.

Kiitokset kaikille sosiaalialan työntekijöille tekemästänne rakenteellisesta työstä. Jatketaan hyvää työtä!

Case Maija

Kunnan viranhaltijat ovat tyytyväisiä saavutettuihin säästöihin ja palvelun tuottamiin myönteisiin vaikutuksiin. Eri-ikäiset kuntalaiset ovat ottaneet kohtaamispaikan omakseen ja innostuneet toimimaan vapaaehtoisena itsekin esimerkiksi musiikki-iltojen ja erilaisten harrastekerhojen vetämisessä.

Tukihenkilön ja matalan kynnyksen kohtaamispaikan avulla Maija sai rohkeutta sosiaaliseen kanssakäymiseen. Tukihenkilön kanssa aloitetut kävelylenkit ovat jatkuneet ja edistäneet Maijan hyvinvointia kokonaisvaltaisesti.

Maija on aloittanut kuntouttavan työtoiminnan toiveikkain mielin.

Lähteet

Hirvonen, Johanna; Kilpeläinen, Virpi; Piirainen, Keijo; Surakka, Anne; Tantt, Satu Marja & Tuikka, Anne 2021. Tiedolla vaikuttamisen mahdollisuudesta toteutukseen. Rakenteellisen sosiaalityön osaamiskartoitus. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-344-311-2>

Innokylä. Asiakasraati. Luettu 26.10.2022. <https://innokyla.fi/fi/tyokalut/asiakasraati>

Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 26.6.2015/817.

Piirainen, Keijo. 2022. Osaamisella kohti hyvinvointia. Rakenteellisen sosiaalityön opas. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-493-404-6>

Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2022. Päätösten vaikutusten ennakoarviointi. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/hyvinvointijohtaminen/paatosten-vaikutusten-ennakoarviointi#SVA>

Wartiovaara, Anna 2019. Päätöksenteon tiedonkäyttö uudistettava. <https://www.sitra.fi/uutiset/paatoksenteon-tiedonkaytto-uudistettava/>

Tekijät

Kirjoittajat: Johanna Hirvonen

Elsa Husu

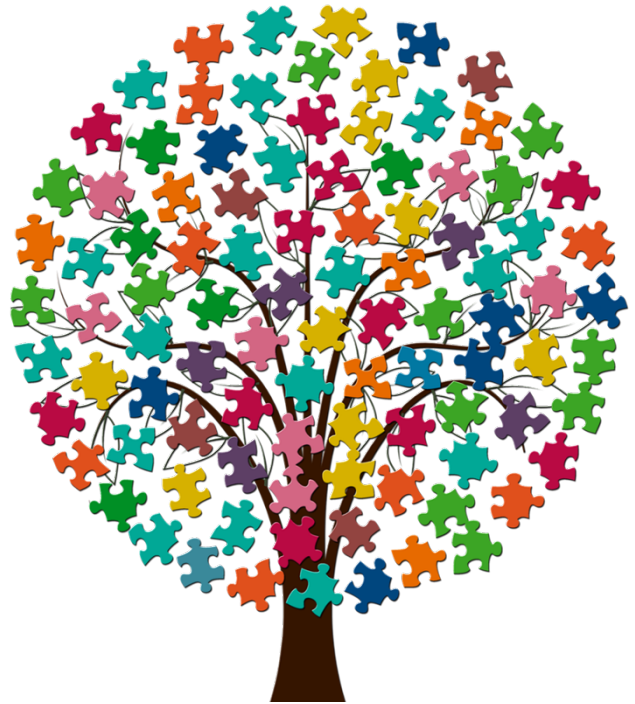
Keijo Piirainen

Henna Raikaslehto

Hanna Tervo

Iiro Väisälä

Toteutus: Henna Raikaslehto

Itä-Suomen
sosiaalialan
osaamiskeskus

essote

Kainuun sote

Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto